UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: M. Blaauboer (2010) Family background and residential choice]

Dewilde, C.

DOI

[10.5117/MEM2011.3.DEWI](https://doi.org/10.5117/MEM2011.3.DEWI)

Publication date

2011

Document Version

Final published version

Published in

Mens en Maatschappij

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Dewilde, C. (2011). [Bespreking van: M. Blaauboer (2010) Family background and residential choice]. *Mens en Maatschappij*, 86(3), 328-332. <https://doi.org/10.5117/MEM2011.3.DEWI>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Boekbespreking

Blaauboer, M.

Family Background and Residential Choice
Academisch Proefschrift (UvA),
2010, 191 pp.
ISBN 978 90 8891 206 1

In dit proefschrift kijkt de auteur naar de impact van gezinsfactoren (gezin van herkomst, familie) op woonkeuzes inzake woonkwaliteit en woonlocatie van Nederlanders. Hierbij komen verschillende mechanismen aan bod via welke gezinsfactoren een invloed kunnen hebben: via socialisering en de ontwikkeling van bepaalde voorkeuren, via de ontwikkeling van 'locatie-specifiek kapitaal' of via de intergenerationale overdracht van middelen. Daarnaast behouden familieleden ook een band met elkaar wanneer ze niet langer hetzelfde huishouden delen. Het principe van 'linked lives', dat een belangrijke plaats inneemt in het levensloopperspectief, staat centraal in dit proefschrift. Dit werk levert aldus een belangrijke bijdrage tot het onderzoeksveld: de veroudering van de bevolking brengt immers met zich mee dat meer generaties dan vroeger deel uitmaken van elkaars leven – de zogenaamde 'beanpole family structure'. Hoewel deze generaties vaak niet

samenleven in hetzelfde huishouden, kennen ze elkaar gedurende vele tientallen jaren, wat ervoor zorgt dat affectieve verhoudingen tussen familieleden intenser zijn. Bovendien kent (tot nu toe) elke generatie een hogere welvaart dan de vorige. Meer kennis over hoe deze veranderingen samenhangen met andere factoren, zoals de woonkeuze, is dan ook welkom.

De kwantitatieve analyses in dit werk maken gebruik van de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) en exploiteren het longitudinale (retrospectieve) element van dit gegevensbestand op een inventieve manier. De auteur slaagt er bovendien in om op een begrijpelijke en zorgvuldige manier uit te leggen hoe ze haar gegevens heeft bewerkt en gestructureerd, en welke methoden ze heeft gehanteerd – een kwaliteit die niet iedereen gegeven is.

In een eerste analyse (hoofdstuk 2) kijkt de auteur naar de impact van het gezin van achtergrond op de timing van het verlaten van het ouderlijk gezin. Ze kijkt met name hoe de impact van de socio-economische status van de ouders, de sfeer in het ouderlijke gezin en de structuur ervan op de timing van het op zichzelf wonen (alleen of met een partner) afhankelijk is van het geslacht van de respondent. Uit

de resultaten blijkt dat respondenten uit warme en gegoede gezinnen later het ouderlijke nest verlaten – hoewel gegoede ouders het op latere leeftijd juist makkelijker maken om op zichzelf te wonen (en hierbij dus de nodige ondersteuning te verlenen). Ook lijken vrouwelijke respondenten meer beïnvloed door hun familiale achtergrond dan mannen, wat in de lijn der verwachtingen ligt. Hoewel de auteur een cohort-effect vindt, wordt dit niet verder uitgewerkt. Het feit dat meer recente geboortecohorten sneller het huis verlaten om op zichzelf te gaan wonen, of samen met een partner, blijft dan ook onverklaard. De auteur had hier kunnen verwijzen naar bijvoorbeeld mogelijkheden of beperkingen op de woningmarkt (misschien hadden de cohorten geboren tussen 1923 en 1930 te kampen met woningschaarste – zie Angelini et al. (2011)), waren de kansen op de arbeidsmarkt beter voor de latere cohorten of heeft de beschikbaarheid van studiefinanciering de ‘uitvliegleeftijd’ vervroegd? Een tweede punt voor mogelijk vervolgonderzoek betreft het feit dat juist zij die uit een minder gegoede familie komen, vroeger het huis verlaten, en dus ook vroeger financieel zelfstandig moeten zijn. Een voor de hand liggende vraag vanuit het levenslooponderzoek is dan ook hoe dit de verdere levensloop beïnvloedt, op verschillende vlakken? Gaan mensen die het ouderlijk huis ontvluchten om te gaan samenwonen vroeger en/of vaker uit elkaar?

Waar komen ze terecht (woonsector en woonkwaliteit) en verwerven ze misschien pas op latere leeftijd een eigen woning?

In een tweede onderzoek (hoofdstuk 3) kijkt de auteur naar achtergrondfactoren die de overgang naar het eigenwoningbezit beïnvloeden. Gezien de belangrijke transitie die Nederland op dit vlak heeft doorgemaakt (van 42% in 1980 tot 63% in 2008; Dol and Hafner 2010)) en de discussie omtrent de hypotheekrente-aftrek (Rouwendal 2007) is dit een erg relevante transitie. Interessant is dat deze analyse wel een aantal contextuele variabelen bevat, die echter vooral worden ingebracht om regionale woningmarktverschillen constant te houden: het percentage eigenwoningbezit in de gemeente, de gemiddelde woningwaarde in de gemeente en de mate van verstedelijking. Uit de analyses komt naar voren dat de transitie naar het eigenwoningbezit sterk afhankelijk is van het geslacht van de respondent: vrouwen hebben minder toegang tot een koopwoning dan mannen. Opnieuw speelt het gezin van herkomst een rol, maar de structuur van het huidige huishouden lijkt belangrijker te zijn. Voor koppels geldt dat het opleidingsniveau van de man doorslaggevend is, wat wijst op het belang van het verdienpotentieel.

Het ‘levensloop’-gehalte van dit proefschrift komt vanaf hoofdstuk 4 ten volle tot uiting. In dit hoofdstuk kijkt de auteur naar de impact van ervaringen tijdens de

kindertijd en de woonlocatie van familieleden, en de manier waarop deze de residentiële keuze (stad, voorstad, platteland) van de respondenten in de NKPS beïnvloeden. Uit haar analyse blijkt dat mensen wel een residentiële keuze maken op basis van hun behoeften en voorkeuren tijdens een bepaalde levensfase, maar dat ook de opbouw van 'locatie-specifiek kapitaal' en socialisering, en de woonkeuze van familieleden zoals broers en zussen, een sterke(re) impact hebben op de eigen voorkeur. Dit leidt tot de (door de auteur van dit stuk) gestelde vraag wat de bredere relevantie is van dit onderzoeksresultaat. Zo vragen, in een recente exploratieve analyse van de huisvestingstrajecten van Europese ouderen, Angelini et al. (2011) zich de vraag of ouderen, die massaal op het platteland wonen, niet beter af zouden zijn in meer verstedelijkte gebieden, waar het zorgaanbod groter, dichterbij en meer geconcentreerd is. We kunnen ons dus afvragen of en hoe we de woonkeuze van ouderen zouden kunnen sturen, of hoe de zorgverlening hier het best op kan inspelen. De vierde analyse (hoofdstuk 5) is conceptueel mooi uitgewerkt. De auteur kijkt voor het eerst naar de factoren die bepalen hoe groot de geografische afstand is tussen mannen en vrouwen in een koppel, en de beide ouderparen. De auteur test '*competing hypotheses*' omtrent de invloed van mannelijke kenmerken (socio-economisch 'overwicht') en vrouwelijke kenmerken (sterker gericht op intergenerationale rela-

ties en ondersteuning) en komt tot de conclusie dat beide hypothesen empirisch ondersteund worden: terwijl aan het begin van de levensloop het mannelijke 'overwicht' dominant is en koppels daardoor dichter bij zijn ouders wonen, zorgen verschillende factoren (kinderen, zorgbehoeften) ervoor dat later in het leven de geografische afstand tussen het koppel en haar ouders kleiner wordt. Levenslooponderzoek op zijn best, al was het ook hier mooi geweest als er op het einde van dit hoofdstuk nog even werd gereflecteerd over de bredere implicaties hiervan. Geldt dit effect even sterk voor de verschillende geboortecohorten? En hoe komt dit levensloopeffect tot stand: zijn het de ouders die verhuizen, of het koppel zelf? En wat betekent dit beleidshalve voor de manier waarop de (mantel)zorg voor ouderen wordt uitgebouwd?

In een vijfde en laatste bijdrage (hoofdstuk 6) staat de geografische verspreiding van broers en zussen centraal. Hierbij brengt de auteur de relatie tussen alle *siblings* in kaart met behulp van de zogenaamde *nearest neighbour index*. Deze index geeft aan in welke mate een bepaald netwerk meer of minder geclustered is dan het gemiddelde netwerk. Dit hoofdstuk maakt gebruik van Zweedse registerdata, en het is wat onduidelijk waarom de vergelijking met Nederland niet wordt gemaakt (misschien zijn er in Nederland geen vergelijkbare gegevens voorhanden?). Er wordt kort ingegaan op verschillen in

Zweden tussen stad en platteland. Dit had uitgebreider gekund. Ook een (historische) schets van familie-structuren en gezinsverbanden in Zweden was informatief geweest. De resultaten tonen aan dat socio-demografische kenmerken, zoals verschillen in opleidingsniveau, de geografische spreiding van broers en zussen beïnvloeden. Ook kenmerken van het gezin van herkomst spelen een rol, zoals gezinsgrootte, afstand in termen van leeftijd en de 'proportie zussen'. Over de implicaties, bijvoorbeeld in termen van ondersteuning van de ouders, van meer of minder geografische spreiding doet de auteur geen uitspraken. Een vraag die met registerdata niet kan worden beantwoord is of een grotere afstand tussen broers en zussen de uitwisseling van praktische en emotionele/affectieve hulpbronnen of ondersteuning per definitie beperkt.

Tot slot is het mogelijk nog een aantal overkoepelende bedenkingen te formuleren. Zoals hierboven al enkele keren aangegeven, is de auteur kort van stof wat betreft de situering van verschillende levensloopeffecten binnen (veranderingen in) de institutionele context. Dit heeft onrechtsstreeks tot gevolg dat de lezer ook wat betreft het verband tussen de concrete onderzoeksresultaten en belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de vergrijzing van de bevolking en de zorgvraag die hieruit ontstaat, of de ontwikkelingen van de woningmarkt, wat op zijn/haar honger blijft zitten.

Een tweede bedenking wordt ook door de auteur zelf aangegeven in haar conclusie: hoewel veel verbanden worden geïnterpreteerd in termen van attitudes of preferenties, worden deze zelden ook direct gemeten. De auteur geeft aan dat attitudematen een verwaarloosbare impact hadden in haar voorbereidende analyses, en wegvielen na het opnemen van socio-demografische kenmerken. Als dat zo is, dan ligt het niet voor de hand om de effecten van deze socio-demografische kenmerken te verklaren in termen van attitudes (want dat zou betekenen dat bij controle voor attitudes het eerdere effect van socio-demografische kenmerken zou wegvallen).

Een derde bedenking heeft betrekking op het soms 'onkritische' gebruik van bepaalde concepten. Dit is bijvoorbeeld het geval met het concept '*residential choice*': voor veel mensen is de keuze beperkt, en is men gedwongen om op een bepaalde plaats te wonen of voor een bepaalde sector van de woningmarkt te 'kiezen'. Wie niet kopen kan, moet huren. Dat alleen al maakt dat de keuze voor een bepaalde buurt of omgeving (verstedelijkt of platteland) beperkt is. Zo stelden voor België De Decker en Laureys (2006) vast dat allochtonen van Turkse en Marokkaanse herkomst vaak aan 'noodkoop' doen, wegens de lange wachtlijsten op de sociale huursector en de krapte op de private huurmarkt (hoge kosten, in combinatie met onwil van verhuurders om aan allochtonen te

verhuren). Hiermee is meteen ook gezegd dat eigenwoningbezit niet noodzakelijk een goede indicator is voor woningkwaliteit. Zo kwam Burrows (2003) tot de conclusie dat in het Verenigd Koninkrijk de helft van de inkomensarmen huiseigenaar is. Uit eigen berekeningen van de auteur van dit stuk (niet gepubliceerd) blijkt dat deze vaststelling geldt voor de meeste Europese landen, ook wanneer de ouderen (*cash poor – asset rich*) buiten beschouwing worden gelaten.

Niettegenstaande de bovengeformuleerde opmerkingen bevat dit boek vele aanzetten tot verder onderzoek, en maakt het ook de belofte waar: het belang van de levensloopbenadering, en vooral de idee dat levens van familieleden met elkaar zijn verbonden, wordt uitstekend in kaart gebracht.

De kritieken in deze recensie werden deels ontleend aan de vragen die tijdens de verdediging door de leden van de commissie werden gesteld. Deze commissie was als volgt samengesteld: prof. dr. P. Hooimeijer, prof. dr. A.C. Liefbroer, prof. dr. S. Musterd, dr. J.C. Droogleeuw Fortuijn, aangevuld met dr. C. Dewilde.

Angelini, V., Laferrère, A. & Weber, G. (2011). Homeownership in Old Age at the Crossroad Between Personal and National Histories. In A. Börsch-Supan, M. Brandt, K. Hank, & M. Schröder (eds.), *The Individual and the Welfare State. Life Histories in Europe* (pp. 81-82). Heidelberg: Springer.

Burrows, R. (2003). How the Other Half Lives: An Exploratory Analysis of the Relationship between Poverty and Home-Ownership in Britain. *Urban Studies*, 40(7), 1223-1242.

Decker, P. de & Laureys, J. (2006). Polariseert de Belgische woningmarkt? In J. Vranken, K. De Boyser, & D. Dierckx (eds.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2006*. Leuven: Acco.

Dol, K. & Haffner, M. (eds.). (2010). *Housing Statistics in the European Union*. The Hague: Ministry of the Interior and Kingdom Relations.

Rouwendal, J. (2007). Mortgage Interest Deductibility and Homeownership in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 22, 369-382.

Caroline Dewilde
Afdeling Sociologie en Antropologie,
Universiteit van Amsterdam